

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Літературознавчі студії

Випуск 40

Частина 1

Гаєвська Н.М., к.філол.н., проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка
Векуа О.В., к.філол.н., ст.викл.,
Національного університету харчових
технологій

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ЖИТТІ ТА ТВОРЧОСТІ АНДРІЯ МАЛИШКА

*У статті йдеться про роль Т.Шевченка в житті та творчості А.Малишка.
Ключові слова: поезія, лірика, материнство, архетип, вплив, почуття.*

Т. Шевченко відігравав і відіграє значну роль у творчості наших митців художнього слова. Як відомо, після смерті Кобзаря було чимало епігонів, які намагалися писати «як Шевченко». В українському шевченкознавстві досить детально про це йдеться. Але справжній митець завжди брав за взірць Тараса Шевченка, залишаючись оригінальним, неповторним. Коли говорити про Андрія Малишка, то слід зауважити, що поет продовжив кращі традиції великого Кобзаря. Вже ранні твори А. Малишка пройняті героїчним минулим (зб. «Народження синів» (1943 р.), «Листи червоноармійця Опанаса Байди» (1940 р.). І хоч А. Малишка віддаляє від Шевченка значний час, але, незважаючи на часові відстані, обоє зверталися до спільних тем. Їх чимало, але одна тема — материнська — наскрізна у творах цих двох митців, бо для них «у нашій раї на землі нічого кращого немає, як тая мати молодая з своїм дитяточком малим». Так, у статті «Оповитий любов'ю» А. Малишко пише: «Невмирущі материнські образи Шевченка, сповнені ніжності й рафаелівського світла, святої доброти і ласки до своїх дітей, ніби живі, вийшли із слов'янського епосу із мудрих українських дум» [1, 265].

Справді, у багатьох поезіях Шевченка жіночий образ посідає значне місце. Це і дівчина-покритка («Катерина»), і жінка-вдова («Наймичка»), і жінка-кріпачка («Сон»). Як поет, Т. Шевченко не обождує жінку, він їй, звісно, співчуває, сумує через її гірку жіночу долю, але разом із тим він надає їй «соціального статусу». М. П. Гнатюк у статті «Поема “Марія”» зазначав, що у Кобзаря «ставлення до жінки є мірилом справедливості, морального здоров'я, соціальної розвиненості людської спільноти», й він «поставив [її] у центр обертання всього суспільного життя» [2, 27]. Саме такий жіночий образ відтворює А. Малишко у своїх поезіях. Обидва митці йдуть від найдавнішого архетипу матері, бо, як пише К. Юнг, «у підсвідомості мати залишається, як і раніше, могутнім первісним образом, який забарвлює і навіть визначає, в процесі свідомого індивідуального життя та визначає наше почуття і наше ставлення до вільного навколишнього світу, але в такий витончений спосіб, що свідомість здебільшого нічого не помічає». У використанні архетипу матері виявилася не лише висока обдарованість Т. Шевченка й А. Малишка, але й глибина їх філософської думки. Жіночий образ і образ України-матері Кобзар прищепив всім наступним поколінням і, звісно, А. Малишко не був винятком. А швидше навпаки. В А. Малишка, як і в Т. Шевченка, образ матері ототожнюється з Україною. Творам митців притаманний глибокий патріотизм, філософія, психологізм: «Україно моя, мені в світі нічого не треба, тільки голос твій чути і ніжність твою берегти» («Україно моя», А. Малишка) та «Нема на світі України, немає другого Дніпра» («І мертвим, і живим...» Т. Шевченка).

Мати для А. Малишка, як і для Т. Шевченка, — свята. Скільки почуттів, думок, душевних сил вкладено у «Пісню про рушник»; у поезії символ рушника — це символ дороги, розлуки. Використано фольклорну символіку і традицію, йдеться насамперед про безкорисливу материнську любов. Крім образу рушника, можемо говорити про образи дороги, хліба, дому. Ці образи притаманні й поезії Т. Шевченка:

Везе Марко Катерині
Сукна дорогого,
А батькові шитий пояс
Шовку червоного,
А наймичці на очіпок
Парчі золотої
І червону добру хустку... («Наймичка»).

У А. Малишка: «Мати моя, опада сніжок, килимом стеле путь...», «Сиділа мати, ніби груша дика, / У сивому цвітінні... / На хліб та сіль запрошує до столу... », «Стала мати, коло хати, Рожу підломила...», «Мати хліб і сіль давала, / А сестра обнову: / Дві сорочки дарували, / Хусточку шовкову».

Як слушно зауважує Д. Павличко, «Малишко любив свою матір, а в ній своє походження, свій рід, свій дар, свою долю... Ця любов була, мабуть, найголовнішим джерелом його творчості, вона щоразу повертала йому натхнення і нагадувала йому, в ім'я чого він працює, вона була сенсом його схвильованості й суттю його мислення» [3, 39]. Саме узагальнений і особистісний образ жінки-матері маємо в А. Малишка. Ніжність, благородство, доброта, любов до людей, до своєї дитини — ці риси притаманні жінці-матері. Д. Павличко зазначав: «Згодом це дало підставу М. Рильському написати: “Одним із наскрізних у поезії Малишка образів є образ матері (як наскрізним він був у Шевченка)”». І. Франко, аналізуючи «Наймичку» Кобзаря, писав: «Чуття у неї ... сильне, високе, любов до дитини така могутня, що перемагає все інше, заслонює перед нею весь світ, заставляє забути про себе саму, віддати все своє життя для хвилиної покути, але для довгої жертви на користь своєї дитини...». Справді, твори Т. Шевченка мали значний вплив на поезію А. Малишка і відіграли значну роль у становленні його як митця. А тому Малишко завжди, з величезним пієтетом звертався до образів самого Кобзаря, підкреслюючи могутній мистецький талант Тараса Шевченка. Адже справді, поет дав людству цілу плеяду нових образів, типів, характерів, які стали знаковими на цілі століття. Без перебільшення можна сказати, що його поетичні шедеври стали епохальними, особливо виразно образ Кобзаря постає у збірці А. Малишка «Народження синів». Так, у поезії «Тарас у кирило-мефодіївців» автор наголошує на героїчному минулому, згадує визначних діячів української культури (Сковорода, Куліш, Шевченко, Костомаров та ін.). А в наступних наведених рядках хіба не чується відгомін поетичних рядків Т. Шевченка:

Єднаймось сироти і вдови,
Не буде милості від неба... [1, 278].

В окремих поезіях А. Малишка теж використані Шевченкові мотиви («Про Перебендю», «Гості», «Сипала порошею завія», «І льотчики, і мореходи», «Пам'ятник Тарасові», «На горі Чернечій» та ін.). Наприклад:

Лягаю у землю чорними костями,
Реве Дніпро й лани широкополі

Медами пахнуть, колосом шумлять,
І де вже ті недолюдки погані –
Царі, псарі, і гончі, і сатрапи?
Могили їх взялись чортополохом,
А кров моя у слові ожива [1, 276].

Бий же струни горе — не біда,
Йди в танець, Ярема Галайда,
Йди в танець, Оксана із Вільшани!
Скільки в тебе старче, тої шани? [1, 273–274].

А. Малишко часто бере певні ключові теми, мотиви з поезій Кобзаря:
Мов дуб шумний, напоєний снагою,
І не зганьби —
І я клянусь: – Тарасе!
А сонце сходить...
Під Києвом біля доріг вишневих,
І напис на граніті вимовляє:
Хай гине цар! Нехай живе співець! [1, 276].

Певні ремінісценції знаходимо і у віршах «Сипала порошею завія» і «Льотчики і мореходи». А. Малишко інколи в своїх віршах дає своєрідний портрет самого Кобзаря; так, наприклад, у вірші про Т. Шевченка він пише:

Хоч літ проминуло немало,
Зів'яло квіту й зацвіло,
Та ми знімаєм покривало
І круто зведене чоло
Ясніє думою... [1, 279].

А. Малишко майже в кожному творі, присвяченому Т. Шевченкові, вірить у невмирущість його поезії, її глибинність: «І несуть, несуть співці новітні, Дум твоїх неміряну глибіню» (1, 281). Географія подій, що відбуваються в поезіях, і їх тематика широка, але здебільшого – це Україна, українська земля, її люди («На горі Чернечій», «Пам'ятник Тарасові», «Тарас у кирило-мефодіївців», «Зустріч з Яриною», «Про Перебендю» та ін.).

Своє ставлення до Т. Шевченка А. Малишко висловив також у численних публіцистичних виступах. Хіба не вчувається огненне слово Кобзаря в таких рядках А. Малишка: «Творіння поета, зібрані в “Кобзарі”, – це енциклопедія людських пристрастей, думи і заповіді великого сина великому народу, за них він все життя мучився своєю душею, ніс тягар неволі; незламний людинолюб і оптиміст, він прорікав: “Караюсь, мучуся, але не каюсь...”» [1, 238] – і далі: «Його обличчя звернуते до нас, і його голос лунає між нами. Він стоїть на боці людської правди на землі у бронзових пам'ятниках, у школах і землях його імені, в сім'ї вольній, новій» [1, 257].

Шевченко відіграв значну роль у становленні А. Малишка як митця. Відчули на собі вплив Кобзаря і чимало поколінь українців; із цього приводу І. Дзюба зазначав: «Шевченко значить так багато, що сама собою

створюється ілюзія, ніби ми все про нього знаємо, все в ньому розуміємо, і він завжди з нами, в нас. Та це лише ілюзія. Шевченко як явище велике і вічне невичерпний і нескінченний. Волею історії він ототожнений з Україною, і разом з її буттям продовжується його буття, вбираючи в себе нові дні і новий досвід народу, відзиваючись на нові болі й думи, стаючи до нових скрижалей долі. Він росте і розвивається в часі, в історії, і нам ще йти і йти до його досягнення» [4, 16].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оповиті любов'ю // Андрій Малишко. Твори в десяти томах. – К., 1974. – Т. 10. – С. 265. Далі цитуємо за цим виданням, вказуючи том і сторінку.
2. Гнатюк М.П. Поема «Марія» / Микола Гнатюк // Радянське літературознавство. – 1974. – № 3. – С. 27-35.
3. Ільницький Д. Дмитро Павличко: Нарис творчості. – К.: Дніпро, 1985. – 189 с.
4. Дзюба І. На вічнім шляху до Шевченка // Вічний як народ. Сторінки до біографії Т. Г. Шевченка. – К.: Либідь, 1998. – С. 5-16.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2013

Гаевская Н.М., к.филол.н, проф.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко
Векуа О.В., к.филол.н, ст.препод.,
Национальный университет пищевых технологий

Т.ШЕВЧЕНКО В ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСТВЕ А.МАЛЫШКО

В статье речь идет о роли Т. Шевченко в жизни и творчестве А.Мальшко.

Ключевые слова: поэзия, лирика, архетип, влияние, чувства

N.M.Hayevska, Cand.Philol.Sci.
Professor Institute of Philology at Taras Shevchenko Kyiv National University
O.V.Vekua, Cand.Philol.Sci.
Senior Lectuer Natinal
Universati of Food Techologies

SHEVCHENKO IN LIFE AND CREATIVITY A.MALSHKA

In article Rech are talking about life and creativity A.Malshko.

Keywords: poeziya, lyrics, archetype, Effect, feelings